

BOŽENA NĚMCOVÁ (1820 – 1862): původním jménem Barbora Panklová, vídeňská rodačka, dcera rakouského kočího a české služky, dětství a dospívání prožila u zámku ve východočeských Ratibořicích: kde její rodiče sloužili. Pro celý další život ji tehdy obohatilo formativní působení matčiny matky Magdaleny Novotné, která navzdory složitému životnímu osudu (byla vdovou po vojákově z éry napoleonských válek) zůstala typem moudré a vnitřně vyrovnané české venkovské ženy, žijící v souladu s přírodou a božím řádem světa. Barbora se

sebevzdělávala v zámecké knihovně, ale zároveň se stala půvabným předmětem zájmu místních mladých mužů, takže matka ji raději v jejích necelých 18 letech vtlačila do sňatku s obrozenecky (a politicky opozičně) laděným důstojníkem finanční (celní) stráže Josefem Němcem. Ten Barboru uvedl do problematiky aktuálního českého emancipačního zápasu, ale partnerský život obou trpěl povahovým nesouladem páru.

Barbora se ve velmi mladém věku stala matkou 4 dětí; V r. 1842 byl Josef Němec přeložen do Prahy a oba manželé se tam začlenili mezi osobnosti českého národního života.

Barbora přijala pro svou literární tvorbu ryze české jméno Božena a začala zapisovat lidové pohádky, které naposlouchala od venkovských lidí přicházejících žít v Praze. Na rozdíl od Karla Jaromíra Erbena pohádky upravovala, hlavně podle vzoru preromantické četby.

Na faktický neúspěch národního programu české revoluce 1848 Božena Němcová reagovala publicisticky upozorněním, že základna revolučních sil byla příliš úzká, neboť nepočítala s účastí žen. Sama se pak v 50. letech stala organizátorkou ženských aktivit a usilovala o zrovnoprávnění a intelektuální povznesení českých žen. Josef Němec byl tehdy přeložen do Uher; Božena zůstala s dětmi v Praze, ale na léto za Josefem jezdili a Božena toho využila ke kontaktům se slovenskými obrozenci a ke sbírání slovenských pohádek. Zároveň byla v Praze sledována tajnou policií a měla finanční problémy. Právě tehdy však nejintenzivněji psala: všechny její nepohádkové knižní práce vznikly v rozmezí pouhých 8 let (1852 – 1859).

Když zemřel její prvorozený syn Hynek, Němcová se ocitla v těžké osobní krizi, z níž však vzešla její nejpopulárnější kniha **Babička**: ačkoli je řazena k základům české klasické literatury, jde o prózu s řadou moderních rysů, od dnes preferovaného rozhraní žánrů (podtitul *Obrazy venkovského života*, nejde o román ani povídku, prolínají se vypravování, líčení, folkloristické poznatky i exkursy do historie) přes vliv různých literárních směrů (preromantické příběhy mladé Magdaleny a jejího Jiřího, temný romantický příběh nešťastné Viktorky, biedermeierovská idyla na Starém bělidle, realisticky pojatý vesnický život zosobněný Kristlou a Jakubem) až po prolnutí velkých a malých dějin (Magdalena x Josef II., babička x paní kněžna) střídání vypravěčů a různé polohy vztahu k oduševnělé přírodě (rvale udržitelné hospodaření i souboj s živly – povodeň apod.). *Kytice* (1853) Karla Jaromíra Erbena a *Babička* (1855) Boženy Němcové (1855) se staly významnými doklady toho, že navzdory politické a národnostní nesvobodě si česká kultura i společnost stále udržují potenciál k velkým tvůrčím činům evropské úrovně.

V r. 1856 Němcová patřila mezi organizátory Havlíčkova pohřbu (trnová koruna kristovského mučednictví na rakvi). Jejím posledním velkým tvůrčím činem byla účast v almanachu *Máj* (1858). Zemřela předčasně na vleklé gynekologické onemocnění.

Další díla: rozměrné povídky *Karla*, *Divá Bára*, *Chudí lidé*, *Dobrý člověk*, *Chyže pod horami* (ze Slovenska), *Pan učitel*, romány (?) *Pohorská vesnice*, *V zámku a podzámčí*.